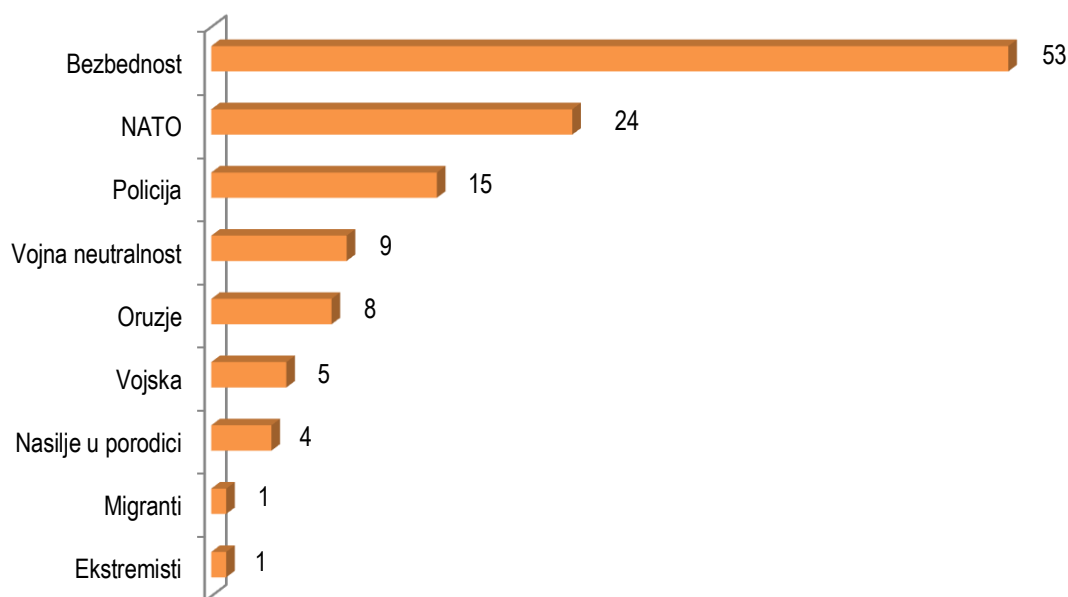

U dosadašnjem toku predizborne kampanje birači nisu mogli da steknu celovitu predstavu o stavovima partija o bezbednosnoj politici Srbije i o prioritetima reforme sektora bezbednosti, pokazuje monitoring izbora koji sprovodi Centar za istraživanje javnih politika. Izjave predstavnika šest vodećih izbornih lista koje su predmet ovog monitoringa uglavnom predstavljaju reakcije na događaje i odluke političkih aktera van Srbije ili su date povodom obeležavanja različitih godišnjica. Teme koje se tiču bezbednosti pojedinca i grupa, dalja profesionalizacija sektora bezbednosti i njegova demokratska kontrola, gotovo su u potpunosti van fokusa partija, iako su pre izbora imale mesto u javnom diskursu i planovima vlade. Lideri sa odabranih izbornih lista obraćali su se uglavnom građanima kao opštem biračkom telu, bez posebnih ambicija da se zainteresuju za bezbednosne potrebe raznih društvenih u etničkih grupa i ponude odgovore na njihove percepcije sopstvene nebezbednosti.

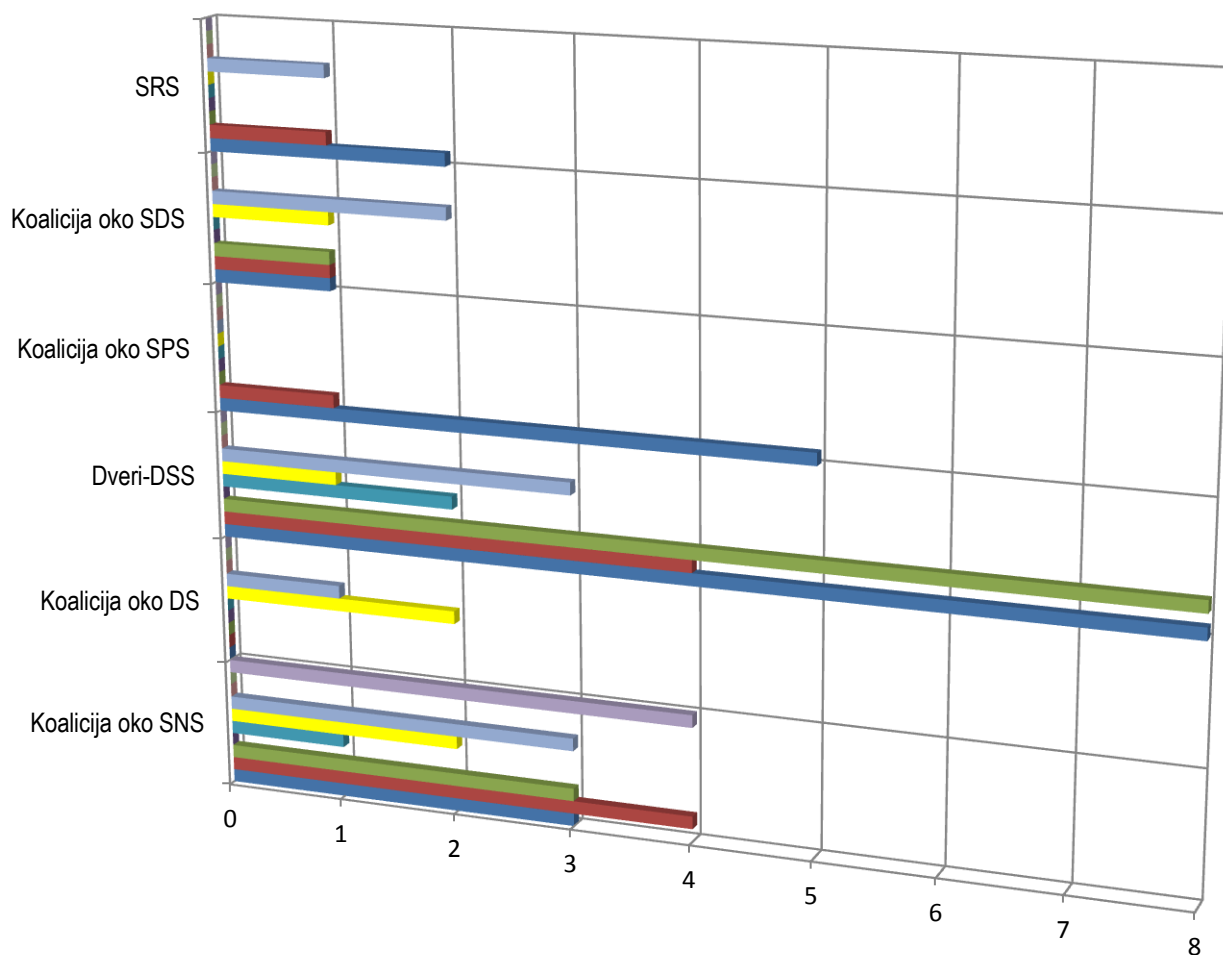
U periodu od 30. marta do 10. aprila većina političkih aktera nastavila je da izbegava jasna i nedvosmislena izjašnjavanja o ključnim odrednicama (buduće) bezbednosne politike.¹ Stoga je glasačima teško da stvore informisane stavove o pogledima stranaka i koalicija u vezi sa problemima u svakodnevnom životu, poput nasilja u porodici, prioritetima u radu institucija sektora bezbednosti, i izazovima evropskih i evroatlantskih integracija koje nose oprečne vrednosne predznake u javnom mnjenju. Specifikum kampanje predstavlja iznošenje stavova o bezbednosnim pitanjima prevenstveno kao posledice spolja nametnutih okolnosti, kao što su presuda Haškog tribunala Radovanu Karadžiću i odluka Hrvatske da blokira Srbiji otvaranje poglavlja 23 u pregovorima EU, ili incidentnih situacija u zemlji.

Istupanje predstavnika šest izbornih lista (30. mart – 10. april)

¹ Monitoringu za prethodni period 18. - 29. mart 2016. možete pristupiti [ovde](#).

Bezbednosne teme u nastupima šest izbornih lista u periodu 30. mart -10. april 2016.

Nasilje u porodici
 Izbeglice
 Migranti
 Policija
 Vojska
 Ekstremisti
 Oružje
 Bezbednost
 Vojna neutralnost
 NATO

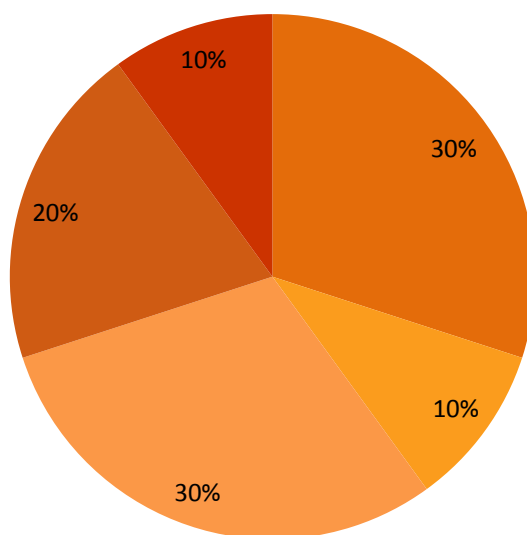
VLADA ILI STRANKA?

Poseban problem u razjašnjavanju stavova predstavnika vladajuće koalicije predstavlja njihovo istovremeno nastupanje sa pozicija pripadnika izvršne vlasti i rukovodstva stranaka. Tako je na primer, ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović, koji je i potpredsednik SNS, koncept "policije u zajednici" - prihvaćen u praksi MUP znatno pre sadašnje vladajuće garniture - koristio za uključivanje dece u medijske priloge. Pojavljivanje lica u policijskoj uniformi u spotu SNS protumačio je kao "promovisanje vrednosti za koje se SNS zalaže, borbe protiv korupcije i kriminala", a ne kao zloupotrebu i "izjednačavanje države i stranke" kako je to okarakterisala opozicija. Najdrastičniji primer ove vrste je izjava ministra Stefanovića o formiranju policijskih timova za sprečavanje izbornih krađa, kada je čak izjavio da se "zna" da time nema potrebe da se bavi "neko ko ima ogromnu podršku, već onaj ko se bori za census". Opozicija je ocenila ovo kao "protivzakonitu i opasnu najavu", jer "policija ne sme da bude na biračkim mestima" i izrazila bojazan da, zapravo, naprednjaci spremaju izbornu krađu (Vjerica Radeta, SRS). Sanda Rašković Ivić (DSS) rekla je da je to kao kad bi se "vuku dale ovce na čuvanje" i dodala da je u pitanju "već otvoreno zastupanje policijske države od strane SNS", jer "ukoliko ne možete da prepoznate policajca u civilu, svako može da bude doušnik".

Ovakvo delovanje pokazuje nedvoljno razumevanje i poštovanja policijskih ovlašćenja, među kojima svakako nije učešće u kontroli regularnosti procesa glasanja. Boris Tadić, lider SDS, je eksplicitno kritikovao postupanje ministra unutrašnjih poslova u tehničkom mandatu povodom privođenja jednog učesnika promotivnog skupa lidera SNS Aleksandra Vučića² i tim povodom pozvao ministra Stefanovića da podnese ostavku na funkciju budući da „ne razume šta je nadležnost policije i MUP-a“.

Tipičan primer nejasnoće stavova koja proizilazi iz mešanja političke i funkcije u izvršnoj vlasti je i istup Ivica

Istupanje predstavnika šest izbornih lista u vezi sa delovanjem policije

■ Koalicija oko SNS ■ Koalicija oko DS ■ Dveri-DSS ■ Koalicija oko SDS ■ SRS

² Reč je o incidentu koji se desio 5. aprila na predizbornom mitingu SNS u Pančevu tokom kojeg je jedan od prisutnih prekinuo govor lidera naprednjaka Aleksandra Vučića rečima "Gladni smo! Predsedniče, narod ti je gladan!"

Dačića, lidera SPS i ministra spoljnih poslova u tehničkom mandatu. Budući da govori i kao lider partije levice, ali i sa pozicije trenutne funkcije u Vladi, Dačić nastupa kao informisan donosilac odluka i jasno insistira na politici vojne neutralnosti i nepristupanja NATO, pri čemu naglašava spremnost Srbije na razvijeno partnerstvo sa NATO. Dačić je direktno komentarisao događaje koji su posledica ratnih dešavanja u regionu a čiji bilans pristiže ovih dana i u vidu presuda Međunarodnog suda u Hagu. Primetno je da kada je upitan o aktuelnim pitanjima koja treba da odrede pravac bezbednosne politike Srbije, Dačić je skrenuo temu na NATO intervenciju 1999. godine i njene posledice. Dačić u svojim istupima tokom predizborne kampanje takođe rado podseća na prošlogodišnje predsedavanje Srbije OEBS-om, što ističe kao veliki uspeh srpske diplomatije, iako je tada propuštena prilika da se Srbija jasnije izjasni o sopstvenom sprovođenju političkih obaveza OEBS kad je reč o primeni preporuka u vezi sa ljudskim pravima.³

ODNOS PREMA NATO

Kao i u prethodnom posmatranom periodu, kod opozicionih stranaka desnog usmerenja glavna bezbednosna tema bila je kritika politike oslanjanja na EU i zapadne zemlje, osuda NATO i sporazuma Srbije sa ovim savezom (IPAP). SRS i koalicija DSS-Dveri i u drugom krugu monitoringa (30. mart - 10. april) izražavaju protivljenje pristupanju Srbije NATO i saradnji sa savezom i izjašnjavaju se za vojnu neutralnost Srbije, kao i za promenu spoljnopolitičke orijentacije zemlje od evropskih integracija ka bliskoj saradnji i povezivanju sa Rusijom. Oni se jasno zalažu i za poništavanje nedavno ratifikovanog IPAP sporazuma o kome, kako tvrde, treba da se izjasne građani na referendumu. Ovaj sporazum je za njih „znak okupacije” jer dozvoljava da vojska NATO ima diplomatski imunitet i mogućnost da „ulazi u kasarne i kuće”, za razliku od SOFA sporazuma sa SAD potpisanog 2006. u mandatu DSS i aranžmana Partnerstva za mir, za koje se ističe da ih ima i Ruska Federacija. Ove partije iskoristile su godišnjicu bombardovanja Beograda 6. aprila 1941. za predizborne aktivnosti koje su uključivale banere na mostovima i slične aktivnosti. DSS i Dveri su istakli su da su tokom XX veka Srbe najrazornije bombardovale države koje su i danas u NATO.

Komentari o NATO su se pojavljivali takođe i u kontekstu izjava o oslobađajućoj presudi Haškog tribunala Vojislavu Šešelju, predsedniku SRS, donetoj 31. marta 2016. Pristalice SRS su bučno proslavile oslobađajuću presudu, uključujući i u Srebrenici, što je podiglo međunacionalne tenzije u BiH. Najave Šešeljevih poseta regionu rezultirale su zabranom ulaska u Hrvatsku i na Kosovo. Iz SRS nisu direktno komentarisali probleme regionalne bezbednosti, ali se čini da je podizanje međunacionalnih tenzija praktična posledica dosadašnje trijumfalističke kampanje ove stranke nakon oslobađajuće presude Šešelju. I na nacionalnom planu ova stranka i njen lider su podigli tenzije otvaranjem teme preispitivanja konteksta ubistva premijera Đinđića i stavom da bi ova stranka pomilovala osuđene Milorada Lukovića Legiju i Zvezdana Jovanovića u zamenu za njihove iskaze o atentatu. To pitanje nije tretirano kao bezbednosno pitanje, ali je bilo značajna tema nekoliko dana kampanje SRS.

Stranke na vlasti nastavljaju da izbegavaju da se jasnije izjasne u vezi saradnje sa NATO, što je tema koja se nametala obeležavanjem otpočinjanja NATO kampanje protiv Srbije. Osim male podrške za saradnju sa NATO u biračkom telu, uzrok tome je i šarenolikost izborne koalicije okupljene oko SNS. Iako ova lista načelno zadržava generalnu spoljnopolitičku opredeljenost za evropske integracije, zahvaljujući učestalim pro-ruskim medijskim nastupima Nenada Popovića, predsednika Srpske narodne partije koja je članica SNS izborne

³ Monitoring predsedavanja Srbije OEBS-om u pogledu ljudske dimenzije OEBS, " Srbija nije sprovela samoprocenu ispunjenosti preporuka OEBS", Centar za istraživanje javnih politika, 10. februar 2016, http://www.publicpolicy.rs/slider/59/srbija-nije-sprovela-samoprocenu-ispunjenosti-preporuka-oebs-a#.Vwx-J_197IU

koalicije, u javnost se šalju pomešani signali o spoljnopolitičkoj orijentaciji ove koalicije, imajući u vidu da su njene članice i pro-NATO Savez Vojvođanskih Mađara i Srpski pokret obnove.

I na levoj strani političkog spektra, partije okupljene oko DS i SDS izbegavaju predstavljanje složenijih stavova o npr. saradnji sa NATO i pomirenju politike vojne neutralnosti i nužnosti bezbednosne saradnje. Njihovi istupi ne sežu dalje od opštih tvrdnji o nužnosti otvaranja rasprave o saradnji i/ili pristupanju NATO.

Doduše, predsednik SDS Boris Tadić se izjasnio u prilog „neutralnosti austrijskog tipa“ ili aktivnoj neutralnosti, što je pokušaj izdiferenciranog stava o poželjnoj bezbednoj politici Srbije. Ovakav stav je međutim relativizovan činjenicom da je LDP Čedomira Jovanovića, koja na ovim izborima nastupa u koaliciji sa SDS, prethodno zastupala potrebu priključenja NATO. Stoga građani nemaju jasnu informaciju da li je ovakav stav usaglašen unutar koalicije SDS-LDP – iako su najavili donošenje zajedničkog programa, od toga se očito odustalo.

Primer jasnijeg izjašnjavanja jedne stranke u vezi sa *položajem vojske* u ovom periodu su istupi Gordane Čomić, potpredsednice DS, ministarke odbrane u DS vladi u senci, koja je iznosila nešto detaljnije stavove o zalaganju za veća budžetska izdavanja za potrebe unapređenja socio-ekonomskog položaja zaposlenih u Vojsci i protivljenje povratku obaveznog vojnog roka, što zagovaraju Dveri. Takođe, na osnovu sporadičnih izjava članova Demokratske stranke, stiče se utisak da je ovoj stranci blisko shvatanje bezbednosti koje pripada modernom diskursu u kojem su bezbednost i vladavina prava nedeljivi i u kojem se insistira na nepristrasnom i nediskriminatornom postupanju institucija sektora bezbednosti prema građanima i građankama.

INCIDENTI I TENZIJE

Iako se ovaj monitoring bavi samo nastupima stranaka u pogledu programskog pozicioniranja u odnosu na razne aspekte bezbednosnih politika, a ne i incidentima vezanim za bezbednost učesnika kampanje, potrebno je pomenuti stranački skup SNS u Zubinom Potoku na Kosovu. Ovaj boravak državno-stranačke delegacije na Kosovu je obeležio bombaški napad na mesto skupa, za šta je predsednik SNS Aleksandar Vučić optužio Srbe, a njegov stranački kolega Marko Đurić ga ocenio kao “teroristički akt”. Lokalni opozicioni političari, uz osudu nasilja, naveli su da ima “dosta nedoumica” (Marko Jakšić, DSS), odnosno insinuirali su da je reč o manipulaciji vladajućih struktura. Kosovo kao bezbednosni problem šireg značaja ističe desno orijentisana opozicija, budući da ga označava kao „crnu rupu Evrope” koja je „premežena bandama koje trguju organima, drogom, oružjem” (Sandra Rašković-Ivić).

Lideri sa odabраних изборних листа обраćали су се углавном грађанима као општем бирачком телу, без посебних амбиција да се заинтересују за безбедносне потребе разних друшвених и етничких група и понуде одговоре на њихове перцепције сопствене небезбедности. Осим врло малог броја обраćанја женама и сраском становништву на Косову, неколико изјава било је усмерено на словачку националну мањину, опет у контексту једног инцидента.⁴ Нови безбедосни изазови и претње, попут прилива избеглица и миграната, борбе против тероризма, али и питања насилја у породици, били су маргинално присутни у овој фази (полу)кампање.

⁴ Reč je o izjavi Bojana Pajtića, lidera DS, koji je na predizbornom mitingu u Padini uporedio pripadnike slovačke nacionalne manjine u Srbiji sa četnicima. Nakon brojnih osuda, među kojima je i reagovanje slovačke ambasade u Srbiji, Pajtić je objasnio svoju izjavu time da se izjava odnosila samo na pripadnike slovačke nacionalne manjine koji su članovi SNS. Neke druge stranke su iskoristile to kao povod za izjave u o svojoj privrženosti pravima nacionalnih manjina.

Uzorak

Monitoring šest vodećih stranačkih i koalicionih lista rađen je na osnovu štampe (sve dnevne novine i nedeljnici: NIN, Vreme, Pecat, Nedeljnik, Newsweek, Svedok, Geopolitika, Novi magazine, Akter), TV (informativne emisije/Vesti i Dnevnicima: RTS1, RTS2, Prva, Studio B, B92, Happy, Pink, Nasa, TV N1, i političke emisije Upitnik, Da možda ne, Ćirilica, Oko magazin, i Tako stoje stvari).

Ovaj pregled obuhvata period od 30. marta do 10. aprila 2016. Sledeći pregled Centra za istraživanje javnih politika obuhvatiće poslednjih 12 dana izborne kampanje, nakon čega će biti objavljen treći, zbirni izveštaj.

O Centru za istraživanje javnih politika

Centar za istraživanje javnih politika je nevladina organizacija istraživačkog usmerenja (*think-tank*) koja se bavi ispitivanjem aspekata bezbednosnog i socioekonomskog statusa građana sa ciljem da utiče na poboljšanje primene javnih politika ili njihovu promenu, posebno u pogledu položaja ranjivih grupa i njihove participacije.

CENTAR je sproveo dvadeset projekata, koje su podržale međunarodne organizacije (OEBS, UNDP, UNICEF, UNOPS, DCAF), vladine organizacije i privatni donatori (SDC, OSI), ministarstva i kancelarije u okviru Vlade Srbije i inostrana akademske institucije.

Tim Centra za istraživanje javnih politika za monitoring izbora čine: Svetlana Đurđević-Lukić, Jelena Radoman i Tanja Jakobi, a monitoring podržava Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga, DCAF.